

Педагогика.

Проблемы экологического
воспитания молодежи

УДК 009

Клебановская Алина Олеговна

Комунальное учреждение

«Харьковская гуманитарно-педагогическая
академия» Харьковского областного совета,

г. Харьков, Украина

Формирование эколого-валеологической компетентности у детей старшего дошкольного возраста

***Аннотация:** В статье анализируется проблема формирования эколого-валеологической компетентности детей старшего дошкольного возраста. Рассматриваются различные подходы к информации об экологической и валеологической способности. В работе определены экологическую компетентность как комплексное качество, что связано не только с подготовленностью, но и способностью к практическому решению экологических задач, но и наличием ряда личностных качеств в сочетании с необходимым запасом знаний и умений эффективно действовать в проблемных ситуациях.*

***Ключевые слова:** экологическая компетентность, валеологическая компетентность, старшие дошкольники.*

***Abstract:** The article analyzes the problem of ecological-valeological competence formation in older preschool children. Different approaches to defining the concept of ecological and valeological competence are considered. The paper defines ecological competence as a complex quality, which is connected not only with the readiness and ability to practically solve environmental problems, but also with the presence of a number of personal qualities in combination with the necessary stock of knowledge and ability to effectively deal with problem situations.*

***Keywords:** ecological certainty, valeological reliability, seniors to schoolchildren.*

***Анотація:** У статті аналізується проблема формування еколого-валеологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Розглядаються різні підходи до визначення поняття екологічної та валеологічної компетентності. У роботі визначено екологічну компетентність як комплексну якість, що пов'язана не лише з підготовленістю і здатністю до практичного вирішення екологічних завдань, а й наявністю у нього ряду особистісних якостей у поєднанні з необхідним запасом знань і умінь ефективно діяти у проблемних ситуаціях.*

***Ключові слова:** екологічна компетентність, валеологічна компетентність, старші дошкільники.*

Актуальність статті. У сучасних умовах суспільства, де притаманним є техногенне навантаження на природу, стає актуальним питання розвитку еколого-валеологічної компетентності дітей. Дослідженням екологічної компетентності у різних аспектах займалися такі вчені, як: О. Гуренькова, О. Колонькова, В. Маршицька, О. Пруцакова, Н. Пустовіл, Л. Руденко, Л. Титаренко, С. Шмалей та інші.

Поняття «компетенція» та «компетентність» були предметом наукових досліджень І. Бех, Н. Бібік, В. Байденко, О. Овчарук, К. Баханов, Г. Беліцька, Л. Берестова, С. Бондар, М. Головань, І. С. Трубачова, Р. Уайт та інші. [1].

Ознайомлення з працями фахівців у галузі валеології (Т. Бойченко, Г. Давидюк, Н. Колотій, І. Поташнюк, Н. П'ясецька та ін.) доводить факт того, що валеологічне виховання зорієнтоване на формування здатності особистості самовиявлятися, реалізовуватися за законами свого виду, зберігати генофонд і вміти використовувати усі свої здібності для сприйняття і перетворення навколишньої дійсності. [12].

Багато авторів сходяться на думці, що починати формування екологовалеологічних уявлень необхідно вже на етапі дошкільного дитинства (Л.В. Моїсеєва, Т.М. Носова, З.І. Тюмасева і ін.), коли закладаються основи ставлення до себе і навколишнього соціального і природного середовища [7]. Виходячи з вище зазначеного метою статті є дослідження поняття еколого-валеологічна компетентність дітей, враховуючи точки зору науковців.

Основними результатами еколого-валеологічної освіти дитини дошкільного віку є сформованість гармонійних відносин з навколишнім середовищем і активне ставлення до здоров'я.[9].

Базовий компонент дошкільної освіти визначає мету сучасної дошкільної освіти, яка полягає у створенні сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку ціннісного ставлення до людей, самої себе, природи, культури, світу [2].

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» наголошує на необхідність виховання у дитини дбайливого ставлення до довкілля та самого себе в ньому, навчання аналізу мотивів його поведінки, відчуттів. Важливо знати не лише те, чому дитина поводить себе добре чи погано, а й те, що спричиняє таку поведінку, яким цінностям дитина надає перевагу, від яких відмовляється і чому. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку [11].

Зміст Базової програми «Дитина» багатоплановий і відповідно конкретизований, в ньому визначена система доступних дітям певного віку цілісних уявлень про природне оточення, пізнавальні дії (практичні, сенсорні, дослідницькі) та види діяльності, якими вони оволодівають. Методичні завдання з цього питання наступні: навчити дітей на емоційно-сенсорній основі спостерігати природу, сприймати та оцінювати естетичну своєрідність її об'єктів та явищ у розмаїтті чуттєвих характеристик; цікавитись довкіллям; турбуватись про нього; розповідати, запитувати, передавати враження в розповідях, музично-рухових імпровізаціях, малюнках; сформувати здатність співпереживати природі, виховувати потребу її оберігати, захищати від шкідливого втручання. Результатом такої роботи має стати сформоване ціннісне ставлення дітей до природи, в якому відображуються інтелектуальні, емоційні, творчі та інші можливості та потреби дитини. Робота по формуванню природничої компетентності дошкільника повина бути побудована за сезонним принципом, а теми розташовані концентрично. Це дасть змогу на щоразу складнішому матеріалі розширювати, збагачувати, систематизувати уявлення

дітей про природу, забезпечить їхню цілісність, дозволить створювати основу для накопичення певних фактів, вправляти в певних уміннях, навичках, розвивати здібності. [4].

Звертаючись до Концепції екологічної освіти, ми можемо відзначити, що до завдань дошкільного виховання належить формування екологічної компетентності, морально-ціннісних орієнтацій особистості, що вважається передумовою розуміння сутності природи, осмислення власної поведінки в межах гуманістичних цінних орієнтирів щодо природи [5].

Еколого-валеологічне виховання – це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства, формування у них відповідних моральних якостей, навичок і звичок.

Найбільш сприятливий період для роз'яснення завдань еколого-валеологічного виховання – це дитинство. Маленька дитина з відкритою душею й серцем пізнає світ, своє існування в ньому. Яким буде її ставлення до цього світу, чи навчиться вона бути господарем, який любить і розуміє природу – залежить від її виховання в сім'ї і дитячому садку.

Завдання еколого-валеологічного виховання:

- виховання любові, чуйності, доброзичливого ставлення до об'єктів природи;
- виховання потреби у спілкуванні з природою, уміння спостерігати й відчувати її красу та гармонію своєї душі під час перебування в природі;
- розвиток інтересу, прагнення до пізнання природи, її вплив на наш організм;
- виховання культури поведінки, відповідальності за свої вчинки у природі;
- формування здатності та вмінь піклуватися про природні об'єкти та своє здоров'я;
- еколого-валеологічно спрямована діяльність. [3].

Демократизація та гуманізація сучасного суспільства та виховного процесу в дошкільних закладах зумовлюють актуальність проблеми залучення до арсеналу педагогічних засобів впливу на підростаючу особистість еколого-

валеологічної компетентності як природної основи позитивних емоцій та гармонії співжиття людини і природи.

Найбільш сприятливий період для розв'язання завдань еколого-валеологічного виховання - це дитинство. [6].

Формування природничо-екологічної компетенції не може відбуватися окремо від загального розвитку дитини. Застосування педагогічних технологій як освітнього феномену з екологічного виховання дітей дошкільного віку дозволить отримати сформовану природничо-екологічну компетенцію дошкільників. Інтеграція екологічного й художньо-естетичного розвитку дитини забезпечується технологією використання казки у формуванні основ екологічної культури дошкільників (Г.Беленька, Т.Науменко), автори якої пропонують розглядати авторську казку з науковою основою як ефективний засіб засвоєння дітьми екологічних уявлень та стимулювання до екологічно доцільної поведінки і діяльності. Тобто, використання авторської природознавчої казки сприяє формуванню природничо-екологічної компетенції дітей дошкільного віку. «Природничо-екологічна компетенція - це складник життєвої компетентності дитини, що становить конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання (тобто відповідна діяльність і поведінка у природі) і включає три компоненти: інтелектуальний (когнітивний), емоційно-ціннісний та діяльнісно-практичний» [5].

Успіх виховання здорової дитини забезпечується через:

- багатоетапну, постійну, безперервну оздоровчо - профілактичну роботу та готовністю педагогів до здійснення валеологічної освіти дітей;
- створення стійкої мотивації до здорового способу життя і самоконтрольної активності у створенні власного здоров'я;
- особистісно-орієнтованою взаємодією дорослого і дитини;
- визначення мети по кожному блоку занять спільно з дошкільнятами (починаючи з молодшого дошкільного віку групи);

- створення та накопичення у дитячому колективі традицій і звичаїв здорового способу життя;
- формування асоціативних зв'язків з поняттями і символами культури здорового способу життя;
- формування у дошкільників елементарних анатомічних і гігієнічних знань, виявлення через практику значущості режиму дня та оптимальної рухової активності.
- профілактика шкідливих звичок;
- готовністю педагога до здійснення валеологічної освіти дітей;
- особистісно-орієнтованою взаємодією дорослого і дитини;
- активною участю батьків у освітньому процесі;
- просвітницька робота з батьками щодо формування здорового способу життя.

Слід зазначити, що в першу чергу кожен учасник педагогічного процесу повинен бути особистим прикладом для дітей, підтримувати єдину лінію поведінки і виконувати основні вимоги, які пред'являються до дітей і решті учасників педагогічного процесу. Педагоги, як носії валеологічної культури, мають бути обізнані з сучасними проблемами у збереженні здоров'я та ерудованими у галузі валеології, мати розвинену мотиваційну сферу здоров'язбереження, сповідувати валеолого-гуманістичну модель виховання, володіти методикою валеологічного виховання дошкільників. [4].

Спираючись на вищезазначене, ми можемо прийти до висновку, що формування еколого-валеологічної компетентності у дошкільників є важливим процесом. Провідну роль у набутті досвіду про навколишній світ для дитини займає доросла людина. Дуже важливо, щоб батьки та вихователі вміли методично-грамотно підійти до питання формування еколого-валеологічної компетентності. Доросла людина повинна бути прикладом, вміти зацікавити дитину та сприяти її розвитку, тощо.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» /Науковий керівник та заг. ред. О.Л.Кононко. 3-тє вид., випр. Київ: Світич, 2009.- 430с.
2. http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_6.pdf
3. Медведева С.А. Здоровьесберегающие мероприятия в образовательном пространстве дошкольного учреждения как средство оптимизации развития детей 5-6 лет: автореф. дисс.канд. пед. наук. Екатеринбург: 2006.- 23 с.
4. Тороні Х. В., Іванова В. В. Компетентнісний підхід в дошкільній освіті. Проблеми і перспективи. http://dspace.msu.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/3367/Ivanova%20V.V._%20Ecological-valeologica_%20education.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція) // Дошкільне виховання. 2012. №7. С.4-19.
6. Формування природничої компетентності дошкільника. Навчально-виховний комплекс №24 Дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад І ступеня" URL : <https://www.nvk24.com.ua/formuvannya-prirodnichoi-kompetentnosti-doshkilnika/> (дата звернення 09.11.2019).
7. http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/22_6.pdf
7. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років: відповідно до баз. компонента дошк. освіти / наук. керівн. В. Огнев'юк; наук. ред. Г. Беленька, М. Машовець ; Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2016.- 303 с.
8. Еколого-валеологічне виховання дошкільників. Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) комбінованого типу № 20 "Берізка" Білоцерківської міської ради Київської області. URL: http://bilatserkva-dnz20.edukit.kiev.ua/nashi_tradicii/ekologo-valeologichne_vihovannya_doshkiljnikov/ (дата звернення 09.11.2019).

9. Валеологічне виховання дітей дошкільного віку як фактор формування здорового способу життя . (доповідь). ДНЗ №43 м. Рівно «Росинка». URL : <http://rosynka-rivne.pp.ua/metodichna-stor-nka/valeolog-chne-vihovannja-d-tei-doshk-lno.html> (дата звернення 09.11.2019).
10. Концепція екологічного виховання в Україні. Інформаційний збірник МОН України. 2002. №7. С. 10–11.